

Liikenne- ja viestintäministeriö

Lausunto: Työryhmän selvitysluonnos: datanhallinta-asetuksen kansallinen täytäntöönpano

Euroopan unionin datanhallinta-asetus pyrkii edistämään julkisen sektorin hallussa olevan muun kuin avoimena datana annettavissa olevan datan uudelleenkäyttöä sekä helpottamaan datan liikkuvuutta yksityisten toimijoiden välillä. Asetus luo oikeudellista perustaa eurooppalaisten yhteiskuntien pehmeälle infrastruktuurille eli aineettomille rakenteille, kuten ohjelmistoille, rajapinnoille ja standardeille, jotka mahdollistavat datan tehokkaan jakamisen ja hyödyntämisen eri toimijoiden välillä ja jäsenmaiden rajat ylittäen.

Teknologiateollisuus ry pitää tärkeänä, että Suomi harjoittaa edistyksellistä tietopolitiikkaa, joka parantaa suomalaisten yritysten edellytyksiä menestyä taloudessa, jossa datan merkitys tuotantotekijänä ja innovaatioresurssina kasvaa vauhdilla. Tämä edellyttää osaltaan EU:n datasääntelyn tehokasta ja tarkoituksenmukaista toimeenpanoa, mukaan lukien kansallisten datanhallinnan puitteiden ja käytänteiden päivittämistä siltä osin kuin ne eivät vastaa uusia eurooppalaisia sääntöjä.

Jotta kilpailukykyisen kansallisen datasääntely-ympäristön luomisessa onnistutaan, on tietojen ja teknologiapolitiikan poikkihallinnollista ja -sektorista johtamista vahvistettava. Tulevaisuusvaliokunnan tuore [selvitys](#) tarjoaa tähän kannatettavia kehitysehdotuksia.

Kiitämme datanhallinta-asetuksen täytäntöönpanoa tukevan selvitysluonnoksen laatintua työryhmää kattavasta nykytilan arvioinnista sekä esityksistä tavoiteltavaksi datanhallinnan toimintaympäristöksi.

Lausuntomme keskeiset viestit ovat:

- Laajennetaan Digi- ja viestintäviraston ylläpitämä avoindata.fi-palvelu datanhallinta-asetuksen edellyttämäksi keskitetyksi tietopisteeksi.
- Selvitetään osana jatkovalmistelua, miten tietopisteestä vastaava DVV voi yhdessä datanhaltijaorganisaatioina toimivien julkihallinnon toimijoiden kanssa edistää suojatun tiedon uudelleenkäyttöä.
- Arvioidaan nyt tehtyä tarkemmin, mikä viranomainen on tarkoituksenmukaisinta asettaa ja resursoida tukemaan suojattujen tietojen saataville asettamista.
- Nimetään Liikenne- ja viestintävirasto toimivaltaiseksi viranomaiseksi vastaamaan datan välityspalveluiden tarjoajien sekä data-altruismipohjaisen organisaatioiden valvonnasta sekä niitä koskevasta ilmoitusmenettelystä tai rekisteröinnistä. Varmistetaan viranomaisten keskinäinen yhteistyö – erityisesti tietosuojan osalta –

ja elinkeinoelämän kuuleminen EU:n digi- ja datasäädösten toimeenpanossa.

- Toteutetaan asetuksen seuraamussäätely hallinnolliseen seuraamusjärjestelmään perustuen ja painotetaan laiminlyöntien sanktioinnissa huomautuksia ja hallinnollisia ohjauskeinoja.

Keskitetty tietopiste

Jotta julkisten toimijoiden saataville asettamat suojatut tiedot ovat tosiasiallisesti niitä tarvitsevien yritysten ja muiden toimijoiden uudelleenkäytettävissä, niiden pitää olla helposti saavutettavissa. Tämän takia datanhallinta-asetuksessa säädetään keskitetystä tietopisteestä, joka toimii yhteystahona uudelleenkäyttäjille ja täydentää alakohtaisia järjestelyjä. Tietopiste voi olla uusi toimielin, olemassa oleva toimielin tai rakenne. Asetuksessa säädetään vain yleisellä tasolla siitä, miten tietopiste käytännössä toimii, mikä jättää sen järjestämiseen kansallista liikkumavaraa.

Tällä hetkellä Suomessa ei ole käytössä täysin vastaavaa tietopistepalvelua, joten kyseeseen tulee uuden palvelun perustaminen tai olemassa olevan laajentaminen. Täysin uuden tietopisteen perustaminen ei nähdäksemme ole välttämätöntä, sillä käytössä on jo Digi- ja väestötietoviraston ylläpitämä avoindata.fi-palvelu, joka on vakiintunut julkisen hallinnon avoimen datan portaaliksi ja katalogiksi. Tarkoituksenmukaista on laajentaa kyseistä palvelua siten, että se toimii myös datanhallinta-asetuksen mukaisena keskitettynä tietopisteinä, jota kautta saataville asetetut suojatut tietoaineistot ovat metatietoineen löydettävissä. Palvelu pitäytyisi näin katalogimaisena ratkaisuna, ja tietoaineistojen jakaminen lupapyyntökäsittelyineen säilyisi datanhaltijaorganisaatioiden ja alakohtaisten tietopisteiden, kuten Findatan, tehtävänä.

Kuten selvitysluonnoksessa todetaan, katalogimainen ratkaisu ei kuitenkaan vähennä uudelleenkäyttäjien kustannuksia tai tue tiedon hyödyntämistä. Näiltä osin onkin mielestämme tarkemmin selvitettävä, miten tietopisteestä vastaava viranomaisen eli DVV yhdessä datanhaltijaorganisaatioina toimivien julkishallinnon toimijoiden kanssa voi madaltaa kynnystä tiedon uudelleenkäyttöön. Kyseeseen voivat tulla tietopistepalvelun toiminnallisuuksien lisäksi suojattuja tietoaineistoja avaavien viranomaisten yhdenmukaiset tietomallit ja menettelyt sekä osaaminen. Tietoa avaavien viranomaisten ja sitä hyödyntävien yritysten tarpeet on otettava erityisen tarkkaan huomioon jatkoselvitystä tehtäessä. Myös verrokkimaissa tehtävät ratkaisut on hyvä kartoittaa ja huomioida ratkaisuja valmisteltaessa.

Suojatun datan saataville asettamista tukevat toimivaltaiset elimet

Jäsenvaltioiden on nimettävä yksi tai useampi toimivaltainen elin tukemaan julkisen sektorin elimiä suojatun datan saataville asettamisessa. Ajatus julkisen sektorin elinten tukemisesta datanhallinnan kanssa on jo aiemmin nostettu Suomessa esille. Selvitysluonnoksessa esitetään, että koska Suomessa on jo useampi tämäntyyppistä tukevaa tehtävää hoitava viranomaisen, ei ole perusteltua nimetä vain yhtä toimivaltaista elintä. Yhdyimme tähän esitykseen.

Sikäli kuin on tarpeen vahvistaa yhden toimivaltaisen elimen asemaa ja resursseja yleisenä tuen antajana, on syytä rakentaa jonkun nykyisen viranomaisen tehtävien päälle. Suojatun tiedon uudelleenkäytön edistäminen on mielestämme kansallinen datatalousedellytysten kehittämisen yksi prioriteetti. Siksi on panostettava viranomaisille suunnattuun yleiseen tukeen ja organisoitava tuki siten, että se huomioi muut datanhallinta-asetuksen edellyttämät toiminnot, kuten keskitetyn tietopisteen järjestämisen.

Tätä vasten emme ole vakuuttuneita selvitysluonnoksen esityksestä, jonka mukaan Tilastokeskus ottaisi ylläpitääkseen asetuksessa tarkoitetun tukitoiminnon. Ennen päätösten tekemistä on vaihtoehtoja hyvä kartoittaa tarkemmin osana edellä esiin nostamaamme jatkoselvitystyötä.

Datan välityspalveluista ja data-altruismiorganisaatioista vastaavat toimivaltaiset viranomaiset

Datanhallinta-asetuksessa säädetään datan välityspalveluita tarjoavan velvollisuudesta tehdä toimivaltaiselle viranomaiselle ilmoitus aikomuksesta tarjota datan välityspalveluja. Tällä ilmoitusmenettelyllä pyritään lisäämään luottamusta datan välittäjiin sekä vähentämään datan jakamisen kustannuksia.

Lisäksi asetuksessa säädetään niin kutsutuille data-altruismien parissa toimiville organisaatioille vapaaehtoinen mahdollisuus rekisteröityä unionissa tunnustetuksi data-altruismipohjaiseksi organisaatioksi. Rekisteröinnillä pyritään lisäämään luottamusta siihen, että yritysten ja yksilöiden altruistisiin tarkoituksiin saataville asettama data palvelee yleisen edun mukaista tarkoitusta.

Jäsenvaltion on nimettävä yksi tai useampi toimivaltainen viranomainen, joka vastaa datan välityspalveluiden tarjoajien sekä data-altruismipohjaisen organisaatioiden valvonnasta sekä niitä koskevasta ilmoitusmenettelystä tai rekisteröinnistä.

Kuten selvitysluonnoksessa esitetään, Liikenne- ja viestintäviraston nimeäminen toimivaltaiseksi viranomaiseksi vaikuttaa tarkoituksenmukaisimmalta ratkaisulta. Ratkaisua tukee se, että virastolle on tulossa tehtäviä muista EU:n datatalousstrategian säädöksistä. Tehtävien keskittäminen voi olla hyödyllistä niin toiminallisesti kuin taloudellisesti.

Samalla on varmistettava, että Liikenne- ja viestintävirasto tekee tiivistä yhteistyötä Kilpailu- ja kuluttajaviraston ja tietosuojavaltuutetun sekä muista EU:n digi- ja datasäädöksistä vastaavien viranomaisten kanssa. Myös elinkeinoelämän edustajat on tärkeää pitää ajan tasalla säädösten kansallisesta toimeenpanosta.

Seuraamussäätely

Datanhallinta-asetuksen mukaan jäsenvaltioiden on säädettävä seuraamuksista, joita voidaan määrätä asetuksen rikkomisesta. Seuraamusten tulee olla tehokkaita, oikeasuhtaisia ja ennaltaehkäiseviä.

Yhdymme selvitysluonnoksen arvioon siitä, että datanhallinta-asetuksella sanktioitava käytös on pääasiassa oikeushenkilön ilmoitusvelvollisuuden ja elinkeinonharjoittamista koskevan sääntelyn rikkomisesta. Sanktiointiin soveltuisi näin ollen parhaiten hallinnollinen seuraamusjärjestelmä. Koska kyse on uudesta sääntelystä, pidämme tärkeänä, että valvova viranomaisen keskittyy laiminlyöntien kohdalla ensisijaisesti huomautuksiin ja muihin hallinnollisiin ohjauskeinoihin ja varaa ankarammat seuraamukset, mukaan lukien taloudelliset sanktiot, vain vakavammille rikkomuksille.

Kunnioitavasti

Teknologiateollisuus ry

Joonas Mikkilä
johtava asiantuntija